

Yaşadığımız yüzyılın ilk yarısında, "Büyük Britanya ve Hindistan İmparatorluğu" hâlâ geleneksel, parıltılı refah toplum yaşamını sürdürmektedir. Ama kara kuru, yarı çıplak bir Hind "fakiri" ortaya atılır.. uyşuk yığınları sarsmaya başlar. Ankara'nın öteki ucundaki görkemli sömürge İmparatorluğu adaları derin kaygılarla sarsılır. İşte o sıralardadır ki ünlü bir İngiliz yazarına şöyle bir soru yöneltilir: "— Hindistan'ı mı? Yoksa Shakespeare'i mi seçersiniz?" Hiç duraksamadan verilen cevap; bir tiyatro yazarı olan şair Shakespeare'i üstün tutar. Bu garip değer terazisinde böylesine ağır basan Kişi kim? Neden hâlâ

Elizabeth ilk tiyatro açılış iznin yenileyin vermiştir. Daha Onyedinci yüzyıla sekiz yıl kalmışken, William, hem oyuncu, hem de şair-yazar olarak adından sözettirir.

Sahnelerin bundan sonrası artık Londra'da geçer. Altın 20 yıl boyunca Başkent'de soluklu, ölmüş sanatını sürdürür. O zamanlar oyuncu toplulukları, üstü açık han avlularında basit dekor ve sahnelerle seyircilere oyun gösterirlerdi. Böylece de ancak tahtın yahut soyluların koruyucu kanatları altında yaşayabiliyorlardı. Halk için ilk tiyatroyu ise, marangozken oyunculuga heveslenen James Burbage Londra varoşlarında

Çağlarını Aşanlar

WILLIAM SHAKESPEARE

- 1564 : 1616 -

Halil İbrahim GÖKTÜRK

tüm ağırlığıyla seçenek gözünde oturmaktadır? Ayrıca üstün nitelikler toplayan kişiliği üzerinde değişik, küçültücü tartışmalar da eksik olmamış.. Sade ve az bilinen kısa yaşam öyküsüne şüpheler ve yakıştırmalar da karıştırılmış.. Tıpkı yarattığı bazı kahramanlarının alınyazgısı gibi.. Bütün bunlara karşın eserleri dünyanın her yanına kolatmış, sahne ışıklarını doldurmuş. Gitgide O'nun doğduğu ve göçtüğü küçük kent, yeryüzünün bir tiyatro tapınağı ve uğrağı olmuş.. Hâlâ orası belli zamanlarda düzenlenen oyun şenliklerine sahnelik eder.

Onaltıncı yüzyılın ortasından ondört yıl sürüyor.. Bir 23 Nisan günü, Stratford-On-Avon'da, baba Shakespeare'in William adlı bir oğlu doğar. Zamanın araçlarıyla küçük köy Londra'ya iki günüktür. Bir gün, varlıklı baba'nın işleri ters gidince, oğlunu okulundan alır. Artık genç William'in yaşam temsil perdesi ondokuz yaşına kadar iniktir.. O bölüm karanlıktır bilinmez.. tâ ki kendinden büyük bir kıza evleninceye dek... Ne var ki bu dönemin hiç de boş geçmediği, düşünülür.. belki o yıllar derin birikim dönemi sayılabilir de.. Erken evliliğinden üç çocuğu dünyaya gelir. Hele Yenilmez Armada'nın bozguna uğradığı bir sırada Tiyatro sanatına başladığı kesinlikle belli... Taçlı

inşa etmişti. Sonraları bu yapı, Globe Tiyatrosu (Dünya Tiyatrosu) adına dönüştürülecektir. Nitekim genç William, "Lord Chamberlain'in Oyuncuları" topluluğunda önce oyuncu, sonra yazar, daha sonra da pay sahibi olarak yer alır. Gelen yüzyılın başında, tiyatronun esirgeyici melezliği Elizabeth'in ölümü üzerine yerine geçen James-I de bu görevi benimser. Hatta topluluğun etiketini bile "Kıral'ın Oyuncuları"na çevirir. Globe Tiyatrosu başka illere turneler de düzenler. Toplumda tiyatronun işlevi gittikçe yaygınlaşır. Shakespeare'in piyesleri gününde hem oynanır, hem de basılıp yayınlanırlar. Basım tarihi: 1600 ü gösteren "Venedik Taciri" gibi piyesleri şimdiki müzede bulunuyor. Şair-yazar'ın ömrü ancak elli iki yaşına kadar ulaşabilir.. ki bu kısa yaşam öyküsü doğduğu küçük köyünde ve yine bir 23 Nisan günü sessiz ve mutlu bir sonla noktalanır. Günümüzde Stratford-On-Avon'a uğrayanlar, sanatçı'nın evinin ve eski köyünün meyhanesine varınca dek ilk haliyle korunduğunu görürler. Bu kurumlaşmış İngiliz toplumundaki tarihsel tutuculuğun geleneksel bir başarısıdır.

Belki de pek ilgi çekici olmayan sade yaşayışı yüzünden bu şair-yazar-oyuncuya kalıcı eserlerinin şanını çok görenler olabilir. Yalnız insanoglunun yeryüzünde kalan tek yanı, eser-

leri konusunca her tür ağız susar elbette... Çünkü üslupçu Shakespeare'in damgasını taşıyan piyeslerin ortak yönleri, benzersiz belirli nitelikleri vardır. Örneğin yaşamının en verimli 20 yılında 34 eser yazdığı söylenir. Bunlar arasında iki uzun şiir ile sayısı 150 yi aşan Sonnet'leri bulunur. Dahası İngiliz dili öğretilen tüm yüksek öğrenim kurumlarında hâlâ Shakespeare metinlerini okuturlar. Demek ki üslup ye içerik bakımlarından bu büyük Usta'nın her yeni kuşağa söyleyeceği bayatlamayan taze bir şeyleri olsa gerek... İnsan ruhunun öylesine derinliklerine sızmış bir ışın ki tüm güç ve zaafarıyla onu çeşitli rollerde aydınlatarak sergiler. Ele aldığı değerler zamanın elinde eskimez, aşınmaz. Oyun tekniğinin sağlamlığı ve tuttuğu yol seyirciyi ilgiden ilgiye sürükler. Yarattığı imajlar dimağ ve gönülleri kanatlandırır. Oyunlarında kötüler ve kötülükler karşısında, iyiler ve iyiliklerden yana çıkar. Psikoloji, hukuk, siyaset, tarih, toplumbilim, biyoloji, felsefe gibi tüm geçerli değer yargılarını, bilgi ve duygularını türlü biçimlerle dram ve komedilerinde canlandırır.

Çokcalık büyük Usta'nın oyunlarında soylular şiirle, alt tabaka ise düzdille konuşurlar. Eski Yunan geleneğindeki "Üç Birlik" ilkesinden sıyrılır, çıkar. Yalnız "Fırtına" (1611) sında bu ilkeye bağlı kalmış nedense... Yine de çağının modern oyun kurucusu ve öncüsü olmuş. San'atına, öteki bazı değişim ve eklemelerle çağın modern sahne

anlayış ve eylemlerini katıştırır. Kahramanları, çağlar değişse de kuşaktan kuşağa duygu ve düşüncelerde yaşar giderler. Eğer bütünüyle insanlığın dramını ve komedisini sererken, kendi özgeçmişini atlamışsa bu bir kusur sayılamaz.. Tersine sayısız okuyucu ve seyircileri onu nasıl anlıyorsa öylecene duyar ve anırlar. Bilinmemek, tanınmamak ancak yüce kişiliklere yeten ve yakışan bir ululuk değil mi? Oysa bu Usta'dan yoksun bir dünya sahnesi nice yavan olurdu ki!.. Tıpkı portresini bir kaç sayfaya sığdırmanın darlığı gibi... İlle de eserlerinin en ünlülerini saymak gerekirse, tarihleriyle birlikte şöyle sıralayabiliriz: Yanlışlıklar Komedyası -1592-, Venüs ile Adonis -1593-, Lucretia'nın Kaçırılışı -1594-, Hırçın Kız -1593-, Veronalı İki Centilmen -1594-, Romeo ve Jülyet -1595-, Bir Yaz Gecesi Rüyası -1595-, Venedik Taciri -1596-, Henri IV -1597-, Kuru Gürültü -1598-, Henri V -1598-, Jül Sezar -1599-, Windsor'ın Şen Kadınları -1598-, Nasıl Hoşunuza Giderse -1599-, Onikinci Gece -1600-, Hamlet -1600-, Othello -1604-, Macbeth -1605-, Kral Lear -1606-, Antonius ve Kleopatra -1606-, Coriolanus -1607-, Atinalı Timon -1607-, Perikles -1608-, Kış Masalı -1610-, Henri VIII -1612-, ve b... ..

İşte dünya uluslarının toptan sahip çıktığı, ulusal sınırları aşmış bir san'at kahramanı ki, acaba bir değil, belki bin Hindistan'a değmez mi?

● **Akıllı bir kafa, daima ona haksız olduğunu kanıtlayan üç budala bulur.**

Nikolaus CYBINSKI

● **Tartışma, insanın başkasını kendi ikna kabiliyetine inandırması demektir.**

Beat RINK

● **Özdeyişler, kendi ellerimizle süslediğimiz bumerang'lardır.**

Beat RINK

● **Biyologlar deney tavşanlarını kuluçka kutularından, psiyatrisler konut bloklarından alırlar.**

Beat RINK

● **Billim hiç bir şeyin hiç bir iz bırakmadan kaybolmadığını saptamıştır. Doğada hiç bir şey yok olmaz, yalnız değişir. Billimin bana öğrettığı ve hâlâ öğretmekte olduğu şeyler, benim, ruhsal varlığımızın ölümden sonra da devam ettiği hususundaki inancımı kuvvetlendirmektedir.**

Wernher Von BRAUN